

СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ МНОЖИННОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Резюме. Розглянуто сутність та особливості статистичного аналізу множинної злочинності.

The summary. Consider corellas and peculiarity statistic analysis multiplication crimes.

Ключові слова: Повторність злочинів, їх сукупність та рецидив, аналіз, оцінка.

Вступ. Сучасний етап розвитку економіки України, формування ринкових відносин, нового правового поля і правових стосунків вимагають від фахівців будь-якого профілю глибоких знань у сферах збору, опису, подання фактичного матеріалу, оволодіння методологією вивчення взаємозв'язків і прогнозування соціально-правових процесів прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику. Усе викликає необхідність ґрунтовного вивчення статистики, її методології та методів. Множинна злочинність набула характеру реальної загрози для економіки країни та суспільства в цілому.

Актуальність теми. З огляду на високий ступінь суспільної небезпечності повторності, сукупності і рецидиву злочинів законодавець не тільки дає визначення цим видам множинності, а й вказує на їхні правові наслідки [1, ст. 35 КК].

Множинна злочинність – це соціальне та кримінально-правове явище, яке визначається як повторність злочинів, їхня сукупність і рецидив.

Множинна злочинність – це не механічна множинність певних злочинів, а соціальне явище, яке в якості підсистеми входить у структуру злочинності. Вона є соціальною за походженням суб'єкту злочинів, завданого потерпілим збитками, а також за причинами та умовами.

Система злочинів як первинний елемент злочинності обумовлює її кримінально-правовий характер та системну взаємодію всередині кримінальної системи між злочинами.

Багатофакторність множинної злочинності, складність зв'язків, недостатність інформації створюють певні труднощі для контролю над криміногенною ситуацією в Україні.

Одночасно питання статистичного вивчення методологічних і методичних засад аналізу множинної злочинності у вітчизняній статистиці залишається недостатньо розробленим. Бракує фундаментальних наукових праць, в яких би комплексно вивчались аспекти суспільної небезпеки множинної злочинності, методологічні та методичні засади заходів з'ясування особи злочинця. Зокрема, відсутні праці з комплексного статистичного аналізу множинної злочинності, присвячені формуванню адекватного сучасним вимогам, аналітичного інструментарію з урахуванням різних методологічних підходів до визначення множинної злочинності.

Множинна злочинність – негативне, широко поширене, глибоко структуроване соціальне явище, яке властиве суспільно-економічним системам. Для здійснення всебічного статистичного аналізу множинної злочинності необхідно мати повні, надійні та науково обґрунтовані дані, які б дозволяли аналізувати злочинність за територіальною та часовою ознаками, вивчити взаємозв'язок причин та наслідків, прогнозувати її прояви тощо.

Мета даного дослідження полягає в обґрунтуванні методологічних та поглибленні методичних підходів до статистичного вивчення множинної злочинності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Статистичний аналіз – це процес вивчення і порівняння отриманих цифрових даних між собою та іншими даними, їх узагальнення. В аспекті, який ми розглядаємо, аналіз – це єдність пізнання й оцінки. Через систему ознак, характеристик у процесі пізнання дослідник отримує фактичні дані про правопорушення і державні заходи запобігання їм.

Завдання статистичного аналізу похідні від основних функцій статистики як способів пізнання масових явищ і процесів. Ними є:

- опис стану, структури, поширеності, динаміки правопорушень і реалізації державних заходів соціального контролю за ними, підтримання режиму законності (описова функція);
- виявлення статистичного зв'язку, залежності, співвідношення структури і динаміки правопорушень з факторами, які їх зумовлюють, а також з діяльністю держави і суспільства

- в цій сфері (пояснювальна функція);
- визначення тенденцій зміни правопорушень, складання кримінологічних прогнозів (прогностична функція);
 - виявлення «тривожних» моментів у стані злочинності, позитивних сторін і недоліків у діяльності правоохоронних органів для прийняття на цій підставі адекватних управлінських рішень (організаційно-управлінська функція) [2, с.194-195].

Стан множинної злочинності оцінюється за допомогою ряду відносних та абсолютних показників (див.табл.1).

Таблиця 1

Показовий варіант системи показників кримінальної статистики

	Група показників	Зразкові показники множинної злочинності
1.	Абсолютні величини	Кількість повторних злочинів, сукупність злочинів, множинний рецидив.
2.	Відносні величини	Процент розкритих злочинів. Частка рецидивної злочинності. Показники інтенсивності, ураженості злочинності.
3.	Показники динаміки	Темпи приросту (зниження) множинного рецидиву. Абсолютне значення 1% приросту злочинності.
4.	Показники варіації	Розподіл областей, (регіонів) міст, районів за кількістю злочинів, статистична оцінка варіацій кримінально – правових ознак.
5.	Середні величини	Середні показники злочинності, судимості.
6.	Показники причинно-наслідкових зв'язків	Коефіцієнт регресії, який характеризує впливу рецидиву на інтенсивність множинності злочинів.
7.	Індекси	Зведений індекс множинної злочинності, щоб дати загальну оцінку злочинності.

До абсолютних показників стану злочинності належать дані, які характеризують злочинність у цілому та її основні елементи, а саме:

- кількість зареєстрованих повторюваних злочинів;
- кількість сукупних злочинів;
- рецидивних злочинів;
- кількість виявлених осіб, що вчинили злочин;
- кількість осіб, засуджених за злочин.

У кримінальній статистиці використовуються всі методичні прийоми, розроблені в статистичній науці. Проте своєрідність предмету та об'єкту дослідження накладає свій відтінок на їх застосування.

Ці обставини зумовлюють: обмеженість інформаційної бази кримінальної статистики; особливу актуальність достовірності даних; необхідність більш ширшого застосування методів статистики і чистішого звертання до методів таких наук, як соціологія та психологія.

Джерелом інформації у кримінальній статистиці, як і в цілому у правовій, використовуються дані статистичної звітності, соціологічних опитувань, відомчого обліку. За звичай ці показники задані, як число злочинів на 1000 населення за рік чи інший відрізок часу. Такі коефіцієнти розраховується або відносно всього населення, або тільки певної категорії жителів. Наприклад, коефіцієнт злочинності неповнолітніх можна вирахувати і на 100 тис. людей всього населення, та на 100 тис. підлітків у віці 14-17 років.

Якщо необхідно дати загальну оцінку рівня злочинності, то вираховують «зведений індекс злочинності», який є середньою зваженою індивідуальних коефіцієнтів злочинності. При цьому вводиться бальна оцінка степені тяжкості злочинів кожного виду.

Можна вирахувати також коефіцієнт криміногенної враженості території:

$$K_{\text{врж.}} = \frac{M * 100000}{S_{14-55(60)}}, \quad \text{де}$$

M – множина злочинність;

S – чисельність населення віком від 14 до 55 (60) років.

Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності

Специфіка об'єкту та предмету кримінальної статистики зумовлюють і деякі особливості формування її показників. Переважне значення мають абсолютні і відносні величини, групування та класифікація, варіаційна статистика, ряди динаміки, не параметричні методи вимірювання зв'язку, графічні методи.

У практичній діяльності правоохоронних органів України джерелами інформації про множинну злочинність є: журнал єдиного обліку злочинів, кримінальних справ і осіб, що вчинили злочини на підставі карток на виявлений злочин (форма №1) за порушеними кримінальними справами, санкціонованими прокурором протоколами та в інших випадках. Відомості про виявлені злочини коригуються за даними картки на особу, яка вчинила злочин (форма №2) і картки про рух кримінальної справи (форма №3).

Відомості про осіб, що вчинили злочини, заносяться в журнал реєстрації на підставі карток про цих осіб. Ці відомості коригуються за даними карток про рух кримінальних справ. Дані про рух кримінальних справ записуються в журналі карток форми №3.

Дані про порушення кримінальних справ і їхній рух повинні реєструватися в журналі єдиного обліку злочинів, кримінальних справ і осіб, що вчинили злочини не пізніше 24-ох годин з моменту надходження відповідних карток. Слідчий органу внутрішніх справ (працівник дізнання) одночасно із заповненням картки на виявлений злочин отримує ОВС порядковий номер справи. Слідчий прокуратури отримує порядковий номер справи, яку прийнято ним до провадження в прокуратурі.

Справи, що надходять для розслідування із органів прокуратури до органів внутрішніх справ, або з ОВС до органів прокуратури даного району (міста), вдруге не реєструються і закінчуються провадженням за номером первинної реєстрації.

Кримінальні справи, виділені з інших справ, а також ті, що надійшли для провадження розслідування з органів прокуратури і внутрішніх справ інших держав, областей, органів суду та СБУ, реєструються як первинно порушені справи. Кримінальні справи, поновлені для провадження додаткового розслідування, вдруге не реєструються. Не підлягають реєстрації кримінальні справи, що надійшли з інших органів для виконання окремих доручень (допит, очна ставка та ін.).

У разі відсутності підпису прокурора чи неможливості врахувати картку в зв'язку з неналежним її оформленням вона повертається для дооформлення через відповідного прокурора, з забезпеченням контролю за її поверненням до інформаційного бюро.

Для вивчення негативних кримінально правових явищ (розповсюдженість, рецидив, інтенсивність множинної злочинності) використовують абсолютні показники. Вони характеризують розповсюдженість явищ, отожд ступінь їх небезпеки для суспільства.

Висновки. У процесі вивчення множинної злочинності важливий правильний відбір джерел інформації і показників злочинності. Джерелами інформації про множинну злочинність є:

а) статистичні звіти: МВС, прокуратури, інших правоохоронних органів, у тому числі про зареєстровані злочини (форма № 1 МВС); звіт про осіб, що вчинили злочини (форма №2 МВС; форми № 4 МВС а також ряд інших);

б) статистичні картки первинного обліку, у тому числі що відображають відомості про злочин, про особу, що вчинила його, про підсудне, в цих картках містяться набагато більше даних, ніж в статистичних звітах. Хоча ці звіти складаються на підставі карток первинного обліку, в деяких статистичних формах міститься 30% інформації карток.

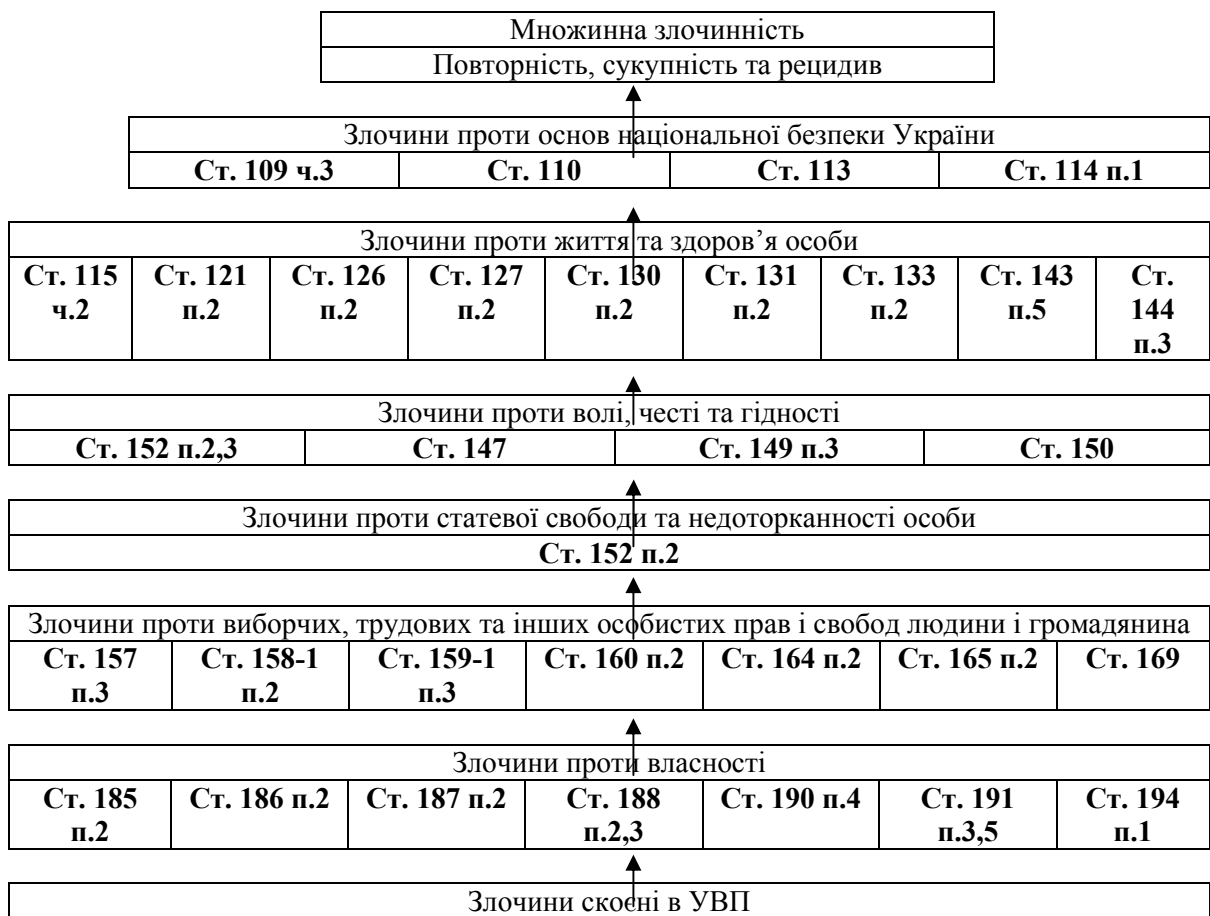
Всі дані карток первинного обліку вводяться в банк даних інформаційних центрів міністерств і управлінь внутрішніх справ. Відповідно при вивченні множинної злочинності можна за спеціальними програмами аналізувати, безпосередні дані карток. Це дає можливість зіставляти різні показники однієї або декількох карток стосовно конкретного об'єкту дослідження, що виділяється. Наприклад, при аналізі крадіжок можна з'ясувати, що і звідки викрадалося, чи знаходилися відповідні об'єкти під охороною, який саме;

в) показники соціально-економічної, соціально-демографічної і іншої статистики. Наприклад, для розрахунку коефіцієнтів злочинності потрібні відомості про чисельність населення, у тому числі різного віку;

г) дані про інші правопорушення, пияцтво, алкоголізм, наркоманію і т.п. Вони містяться в матеріалах як державної статистики, так і відомчої (МВС, СБУ, прокуратури і т.п.).

Виходячи з вище наведеного можна схематично показати методика збору множинної злочинності:

Структурно-логічна схема 1:

Використана література

1. Кримінальний кодекс України Станом на 25 листопада 2007 р. – К.: «ВЕЛЕС», 2007. – 160 с.
2. Правова статистика: Підручник / Моїсєєв Є. М., Джужа О. М., Василевич В. В. та ін.; За заг. ред. Професора О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2008. – 392 с.
3. Курс кримінології: Особлива частина: Підручник: У 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
4. Кримінально – процесуальний кодекс України: Офіц. видання. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 272 с.
5. Правова статистика: Навчальний посібник. А. Т. Мармоза – К.: КОНДОР, 2006. – 536 с.